

✦ آمریکا و طرح اوپک گازی

داریوش صفرنژاد*

هر کشور، سازمان و یا موسسات فعال در زمینه نفت و گاز طبیعی از این به بعد امکان استفاده از حق برقراری مشارکت در ایجاد چنین ساختارهایی را نخواهند داشت و در غیر این صورت تحت پیگرد قانونی دادستانی کل ایالات متحده قرار خواهد گرفت.

در حقیقت و بدین ترتیب فصل تازه ای از سیاست آمریکا در تقابل با دارندگان نفت و گاز با رویکرد ایران باز شده و این بار اوپک گازی ابزاری خواهد بود در دستن آمریکا، که پیش از این نیز مخالفتش را با تشکیل آن بارها اعلام کرده بود.

ضرورت وجود و ایجاد تشکیلاتی نظیر اوپک گازی، با توجه به روند رو به رشد توسعه کشورهای مختلف در جهان و روند روز افزون پروسه صنعتی شدن در دنیای امروز و افزایش تعداد کشورهای در حال توسعه و صنعتی در جهان، به تبع این مهم تقاضا برای انرژی نفت و گاز به صورت روزافزون در حال افزایش می‌باشد.

با عنایت به محدود بودن میزان ذخایر شناسایی شده انرژی های فوق در نقاط مختلف جهان لزوم ساماندهی

بیستم ژوئن سال جاری (۲۰۰۷ میلادی) سنای آمریکا با رأی مثبت در برابر ۲۳ رأی منفی، کشورهای خارجی را از ایجاد ساختاری از نوع «اوپک» در عرصه نفت و گاز طبیعی منع کرد و این حق را برای دادستانی کل آمریکا قایل شد تا ناقضین این قانون را تحت پیگرد قانونی قرار دهد.

سنای آمریکا در متن اصلاح شده ای که به تصویب نمایندگان آن رسیده، آورده است:

«... هر نوع اقدام مشترک و دسته جمعی برای ایجاد شکلی از کارتل یا جمعیت و اتحادیه و غیره از سوی کشورهای خارجی و یا موسسات آژانس های فعال در عرصه نفت و گاز طبیعی در هر کشوری با هدف ایجاد محدودیت در روند استخراج نفت و گاز یا هر نوع فرآورده های نفتی، برقراری و حفظ قیمت این محصولات و نیز ایجاد هر نوع محدودیت در مبادلات بازرگانی مربوط به نفت، گاز طبیعی و یا فرآورده های آنها نقض قانون و اقدامی غیر قابل قبول و غیرقانونی محسوب می شود.»

و ایجاد یک سیستم فعال جهت ریزی برای این مسئله به عنوان یک نیاز اساسی برای کشورهای محدود دارای ذخایر این انرژی ها خود را جلوه‌گر می‌نماید.

● برخی دلایل عدم ایجاد این سازمان تا به امروز.

۱- کشورهای دارای ذخایر طبیعی ثابت شده گاز در جهان که قدرت صادرات آن را نیز داشته باشند بسیار کمتر از دارندگان نفت هستند.

۲- تا امروز به این اندازه در جهان نسبت به گاز احساس نیاز نشده و تا به این حد تقاضای جدی برای آن وجود نداشته است.

۳- به همین دلیل تا به امروز اقدام جدی و عملی خاصی در جهت ایجاد یک سیستم مرکزی و سازمان در راستای برنامه ریزی و متمرکز نمودن سیاستهای متخذه در قبال صادرات این انرژی ارزشمند به انجام نرسیده است.

● برخی ضرورت‌های ایجاد این تشکل.

۱- در قالب این سازمان کشورهای دارای ذخایر طبیعی گاز و صادر کننده آن می‌توانند با اتخاذ یک سیاست واحد و برنامه ریزی شده به دفاع از حقوق حقه خود پرداخته و گاز را به قیمت واقعی و اصلی آن صادر نمایند.

۲- به واسطه اینکه ایران و روسیه بیشترین ذخایر گاز طبیعی اثبات شده در جهان را دارا می‌باشند، محوریت اصلی را در این سازمان نیز این دو کشور عهده دار خواهند بود.

۳- اندیشمندان مسایل سیاسی- اقتصادی کشورهای جهان سوم معتقدند که توسعه و پیشرفت روز افزون زمانی در تمامی جهان آهنگ و ریتم مناسبی خواهد یافت که رشد و توسعه به صورت همزمان تمامی کشورهای جهان را در بر گیرد.

در صورت تاسیس سازمان اوپک گازی، کشورهای کوچکی هم که دارای ذخایر گاز هستند در آن

درخواست عضویت داشته باشند که این موضوع علاوه بر نفع آنها، برای کشورهای بزرگتر در این عرصه یعنی ایران و روسیه نیز منافع توأمانی را به همراه خواهد داشت.

۴- تأسیس این سازمان علاوه بر ابعاد انرژی و اقتصادی مترتب بر آن، می‌تواند منجر به ایجاد همگرایی‌های آتی منطقه ای و بین‌المللی نیز (بر مبنای این موضوع) شده و خود تبدیل به یک قطب مهم اقتصادی و سیاسی- هم در بعد منطقه ای و هم در بعد بین‌المللی آن - در جهان امروز گردد.

۵- ایجاد یک تشکل، سیستم و یا سازمان جهت صادرات گاز مانع از رویارویی انفرادی کشورهای نظیر روسیه با تک تک کشورهای مشتری گاز خود، بر سر مسائلی از قبیل نرخ گاز صادراتی و خواهد شد و از تنش‌های آنها در این مسیر و با کشورهای همسایه و حتی هم پیمان خواهد کاست.

۶- به دنبال سیستم یافتن صادرات گاز و وجود برنامه در این عرصه، رقابت کشورهای صادر کننده گاز بر سر مسایلی از جمله مسیرهای عبور لوله و، تبدیل به رقابتی سالم تر و بدون تنش تر و حتی غیر سیاسی تر خواهد شد.

● برخی موانع عمده موجود در این مسیر

۱- تشکیل سازمان اوپک گازی همانند تشکیل سازمان اوپک نفت - بدون شک با مقاومت غربیها و آمریکا (به عنوان یکی از مصرف کنندگان و مشتریان اصلی آن) مواجه خواهد شد، و این امری کاملاً طبیعی است، چرا که این تشکل و رشد و گسترش یافتن همگرایی‌های حاصل از آن، در آینده تبدیل به یک جریان قوی در برابر جریان غرب و آمریکا به شمار خواهد آمد.

۲- متحد شدن و تشکل یافتن صادر کنندگان گاز منجر به عرضه واقعی قیمت گاز به مشتریان خواهد

شد و آنها ناچار به تبعیت از چارچوب این سازمان خواهند بود.

۳- آمریکا و متحدین غربی اش تا به امروز عادت کرده اند منابع زیر زمینی را به بهای ناچیزی از تولید کنندگان خریداری نموده و پس از تبدیل به سایر فرآورده ها، به بهای چندین ده و حتی صد و هزار برابر به مشتریان این کالاها و فرآورده ها (که بسیاری شان نیز همین تولید کنندگان منابع زیر زمینی هستند) بفروشند و سود سرشاری را نصیب خود و شرکتهای تحت تابعه شان بنمایند.

● دیدگاههای موجود در روسیه

۱- گروه اول: در مجموع موافق این طرح و شکل گیری آن می باشند، و حتی آن را قدمی در راستای ایجاد یک همگرایی جدید در منطقه و کلاً سطح بین المللی قلمداد می نمایند. در واقع این گروه خواهان احیای نقش روسیه در معادلات بین المللی و جهانی و تصمیم گیری مستقل از جریان آمریکا و غرب هستند.

۲- گروه دوم: افراد و جریانات طرفدار غرب و آمریکا هستند که، در برابر این طرح موضعگیری کرده و سعی در بازگویی جنبه های منفی آن و بزرگنمایی پیرامون آنها را دارند.

۳- گروه سوم: افراد و گروههایی که معتقدند روسیه نباید با ورود به این سازمان و یا سازمانهایی امثال آن، خود را محدود به سیستم ایجاد شده و یا تصمیمات اکثریت اعضای سازمان نماید، بلکه باید اقدامات خود را با محوریت شرکت «گازپروم» تداوم دهد.

یعنی در واقع این گروه به دنبال انحصار گرایی توسط روسیه در این مسیر بوده و معتقدند که یک کارتل گازی توسط روسیه باید ایجاد شده و به تنهایی نیز اداره شود. تعدادی از این معتقدین هم‌اکنون در مصدر امور روسیه و در حاکمیت قرار دارند.

۴- گروه چهارم: افراد و گروههایی هستند که بر نظرات گروه اول اعتقاد دارند، ولی در ظاهر و علناً بنا

به ملاحظات بسیار، جرأت بیان نمودن نظرات و اعتقادات درونی خودشان را ندارند و ترجیح می دهند تا بدون جلب توجه و به اصطلاح با چراغ خاموش حرکت نمایند، تا واکنشی از سوی آمریکا و غرب متوجه آنها نگردد.

● نتیجه گیری

۱- این اقدام آمریکا در حالی صورت می گیرد که در ماه های پایانی سال گذشته در سفر رییس شورای امنیت ملی روسیه به ایران ایده تشکیل اوپک گازی رسماً از سوی مقام معظم رهبری مطرح شد و البته دیر هنگامی نباید که به یکی از مسایل مهم تحلیلگران تبدیل شد.

طرح این بحث از سوی بالاترین مقام کشور به گمان بسیاری از تحلیلگران خط بطلانی برای اهداف آمریکا است.

پیشنهاد ارایه شده توسط مقام معظم رهبری، در دیدار با ایگور ایوانف (دبیر شورای امنیت فدرال روسیه) در سال گذشته (اوایل سال ۲۰۰۷ میلادی) پیشنهاد بسیار به جا و شایسته ای بوده و از منظر کارشناسی نیز موضوعی مهم و قابل تعمق و ارزیابی می شود.

۲- کشورهای صادر کننده گاز برای جلوگیری از تضییع حقوق اقتصادی کشورشان هم که شده باید هر چه زودتر به ایجاد یک تشکل موضوعی در این راستا تن دهند، تا منویات خود را بهتر و سریعتر بتوانند حل و فصل نموده و به پیش برند.

۳- از منظر برخی تحلیل گران سیاسی، اظهارات پوتین و برخی مقامات روسی در مورد این پیشنهاد، خود حاکی از این است که مقامات کرملین نیز مایلند تا در این مسیر گامهای مقدماتی ای را به صورت عملی و جدی تر بردارند.

البته در این میان سیاست دو پهلویی روسیه به عنوان یک طرف تشکیل اوپک گازی جای تعجب دارد، چرا

که هیچ یک از مسوولان روس موضع شان را به صورت شفاف اعلام نکرده اند.

پوتین به عنوان رییس جمهور روسیه می گوید، ما نمی خواهیم نوعی کارتل ایجاد کنیم، اما هماهنگ کردن فعالیت های ما اقدام درستی است و اینکه تصمیم گیری درباره مهمترین مساله را به یاد داشته باشیم که آن تنها تامین مطمئن و معتبر منابع انرژی برای مصرف کنندگان اصلی است.

۴ - کارشناسان معتقدند با به بهره برداری رسیدن پروژه های ال ان جی و در نتیجه پیش گرفتن عرضه از تقاضا، چشم انداز روشن تری برای تشکیل اوپک گازی پدید خواهد آمد و بدون شک این بار نیز امریکا چاره یی جز عقب نشینی نخواهد داشت.

